BÁNÁTI JÁNOS

Az ügyvédi titok néhány vitatott kérdése

Az ügyvédi hivatás egyik alapvetése a titoktartási kötelezettség, amelynek tiszteletben tartása egyaránt nélkülözhetetlen mind az ügyvéd és megbízója közötti bizalom kialakításához és megtartásához, mind a tisztességes eljáráshoz való alkotmányos jog érvényesüléséhez.

Az ügyvédi titok megtartásának igénye az ügyvédi hivatással egy időben alakult ki. Érvényesülésének ma létező garanciái több mint 100 évvel ezelőtt is szinte ugyanilyen tartalommal léteztek, gondoljunk csak a tanúkihallgatáshoz szükséges felmentés, a védői titok feloldhatatlansága (1896. évi XXXIII. törvénycikk 204–205. §), a titoksértő ügyvéd büntetőjogi felelőssége (1878. évi V. törvénycikk 328. §), a titoksértő ügyvéd fegyelmi felelőssége (1874. évi XXXIV. törvénycikk 49. §) szabályozására.

Bár az ügyvédititok-védelem körének értelmezési kérdéseivel a jogirodalom korában is visszatérően foglalkozott, az utóbbi 10 évben előtérbe került egyes kérdések újragondolásának igénye.

Ez tetten érhető abban is, hogy az ezredfordulót követően egyre több olyan jogszabály született, amely rést vágott az ügyvédititok-védelem addig szinte áttörhetetlen falán, valamint ezzel párhuzamosan olyan ügyészi és bírói gyakorlat kezdett kialakulni, amely vitatható jogértelmezéssel vonta ki a tanúzási mentesség alól a hivatása szabályait megtartani kívánó ügyvédeket.

Az ügyvédi kar mindig érzékenyen reagált a hagyományos titoktartási kötelezettség feloldásának kísérleteire, hiszen hivatása fundamentumáról van szó. Jól példázza ezt az a látványos ellenállás, amelyet az ügyvédi eskü szövegének 2012. évi módosítása váltott ki azáltal, hogy elhagyta az esküből a titoktartási fogadalmat. A jogalkotási folyamat pozitívumaként kell értékelnünk, hogy a tévedést belátva, az Országgyűlés gyorsan korrigált, visszaállítván a titoktartás fontosságát hangsúlyozó hagyományos szöveget.

Nem volt ilyen sikeres a kar fellépése a 2003. évi XV. törvény (Pmt.) ügyvédekre vonatkozó szabályaival szemben, hiszen e törvény 14. §-a a hivatásrend tagjai részére is bejelentési kötelezettséget írt elő pénzmosásra vagy terrorizmus finanszírozására utaló adat észlelése esetén. Ez a jogszabályi rendelkezés nemzetközi trendeket – félresöpörvén az ügyvédség körében a titokvédelmi kötelezettséggel kapcsolatban hangoztatott aggályokat – követett.

A titokvédelem falán a jogalkotás ezt követően újabb – már kisebb figyelmet keltő, bár tendenciájában jelentős hatású – réseket ütött:

A 2008. január 1-jétől hatályos 2007. évi LXIV. törvény úgy módosította az 1998. évi XI. törvény (Üt.) 8. § (1) bekezdésében írt titoktartási kötelezettséget, hogy immár deklaráltan engedi a főszabálytól való törvényi eltérést. Ugyanez a módosító törvény egyidejűleg újabb bejelentési kötelezettséget ír elő az ügyvédnek: Az Üt. 27/D. § (2) bekezdése szerint az ügyvédnek bejelentési kötelezettsége van, ha az ügyfelek személyellenőrzése során azt állapítja meg, hogy a bemutatott igazolvány elvesztését, ellopását, megsemmisülését bejelentették és megtalálásának, vagy megkerülésének tényе nincs nyilvántartva.

A jelenleg hatályos Pmt. (2007. évi CXXXVI. törvény) 23. § (1) bekezdés c) pontja 2013. július 1-jei hatállyal kiterjesztette az ügyvéd által is kötelező bejelentési kötelezettséget a bejelentést alátámasztó dokumentumok csatolásának kötelezettségével.

Más jogszabályokban is fellelhetők az ügyvédi titok feltörését eredményező rendelkezések, így az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény [63. § (1) bekezdés h) pontja, 64. § (1)-(2) bekezdése] szerint a hatálya alá tartozó szervekkel megbízásos kapcsolatban álló ügyvéd a törvény szerint nemcsak információadásra kötelezett, hanem betekintést is kell engednie azon adatállományába, amely „törvény által védett egyéb titkot", azaz ügyvédi titkot is tartalmaz.

Az ügyvédség jogkövetőként teljesíti kötelezettségeit, de az újabb és újabb kísérleteket aggódva figyeli, mint ahogy aggodalmának – eredményesen – adott hangot, amikor 2013-ban Nagy István országgyűlési képviselő módosító indítványában azt javasolta, hogy:

„A személy meghallgatható ügyvédi vagy üzleti titokról akkor is, ha nem kapott felmentést a titoktartás alól. Ha törvény másként nem rendelkezik, és alapos okból feltételezhető, hogy valamely lényeges bizonyítási eszköz ott lelhető fel, az ügyész bármely helyszínt átkutathat, oda önhatalmúlag, a tulajdonos (birtokos), az illetve az ott tartózkodó személyek akarata ellenére beléphet, e célból lezárt területet, épületet, helyiséget felnyithat, feltéve, hogy ettől várható bizonyíték mással nem pótolható."

E képviselői indítvány a kar megkönnyebbülésére végül is elutasításra került, de jól példázza (egyes) jogalkotók elképzelését.

Míg az ügyvédség az ügyvédi eskü szövegének megváltoztatása és az ügyvédi titkot korlátozó egyéni képviselői indítvány ellen a leghatározottabban és eredményesen fellépett, nem volt igazán visszhangja a 2013. évi CCLII. törvény 100. §-ával beiktatott, jelenleg még nem hatályos Üt. 120/B. § (6) bekezdésének. Ez a jogszabályi rendelkezés méltányolható indok nélkül, a megbízó titokkal való önrendelkezési jogát megsértve, a területi kamara elnökének kötelességévé teszi a büntető feljelentést, ha a kamarai vizsgálat az ügyvéd letétkezelési tevékenységével összefüggésben bűncselekmény elkövetésére utaló adatot tárt fel.

A kamara elnöke közvetett úton jut az ügyvédi titokhoz és az Üt.-ben írt főszabály [8. § (4) bekezdés] szerint ugyanúgy terheli a titoktartási kötelezettség, mint magát az ügyvédet, aki köteles a védendő titkot a kamara előtt folyó eljárásban feltárni. A jogalkotó kellő súlyú és méltányolható érdek (például pénzmosás esetében) hiányában mellőzi a letéttel érintett ügyfeleknek a magántitkaikkal és anyagi javaikkal való önrendelkezési jogát, amikor a titokvédelem korlátait megkérdezésük nélkül áttöri, és a kamara vezetőinek kötelezettségévé teszi az egyébként titokvédett adatok továbbítását.

A jogalkotó ezzel az át nem gondolt szabályozással az anyagilag megkárosított ügyfelet nemhogy segíti, hanem ellenkezőleg: további hátrányt okozhat neki. Több esetben előfordult, hogy az ügyfelek nem kívántak büntető feljelentést tenni, mivel nem akarták ügyük részleteit a hatóságok irányába feltárni (sokszor banális, családi vagy egyéb okok miatt), hanem bízva a kamara titoktartásában és az ott induló vizsgálat eredményében, csupán a kamaránál tettek panaszt.

Az új szabályozás tehát azt eredményezheti, hogy a letétkezeléssel bűncselekményt megvalósító ügyvéd által megkárosított ügyfelet további hátrány érheti azzal, hogy még az ügyvédre bízott titkait is kiszolgáltatják.

A korrekt szabályozás az lenne, ha a titokgazda ügyfelet a jogalkotó nem tekintené kiskorúnak, akarata ellenére belenyúlva védett magántitkaiba és anyagi ügyeibe, hanem jogai érvényesítését rábízná. E körben elegendő lenne az, ha a jogalkotó a kamara elnöke részére letétkezeléssel való visszaélés gyanújának észlelése esetén az ügyfél irányába történő azonnali tájékoztatási kötelezettséget írna elő.

Az ügyvédi titoktartási kötelezettség fogalma és terjedelme

A titoktartási kötelezettség az ügyvédi hivatásból eredő, jogszabályi garanciákkal biztosított és az Üt.-ben, valamint az ÜESZ-ben megfogalmazott kötelesség, amely valamennyi ügyvédet és valamennyi az Üt. hatálya alá tartozó más személyt (alkalmazott ügyvéd, ügyvédjelölt, európai közösségi jogász, külföldi jogi tanácsadó) terhel mindazon információkkal (tények, adatok) kapcsolatosan, amelyekről a hivatásának gyakorlása során szerzett tudomást.

Bár az Üt. a titok megfogalmazásakor kizárólag csak az ügyvéd tudomására jutott tényeket, adatokat tünteti fel, a titokvédelem köre nyilvánvalóan ennél tágabb, kiegészül az ügyvédnek az ügyfelével folytatott kommunikáció teljes terjedelmére. Ezt a fogalommeghatározást támasztja alá a Be. 81. § (1) bekezdés b) pontja, amely védői titokkörbe sorolja nemcsak azokat az adatokat, amelyekről az ügyvéd védőként szerzett tudomást, hanem azokat is, amelyeket a terhelttel ő közölt.

A titoktartási kötelezettség nemcsak az ügyvéd által a hivatása gyakorlása során szerzett információkra, az ügyvéd tudattartalmára vonatkozik, hanem az általa készített, továbbá az általa képviselt üggyel összefüggésben birtokába került titkot tartalmazó valamennyi adathordozóra (iratok, fényképek, számítógépes adathordozók) kiterjed.

Itt kell megjegyeznem azt, hogy az Üt. és az Etikai Kódex azon szabálya, mely szerint az ügyvéd a nála folytatott hatósági vizsgálat során nem tárhatja fel a megbízójára vonatkozó iratokat és adatokat, de a hatóság eljárását nem akadályozhatja, meglehetősen álságosnak tűnik. Valamennyi ügyvéd elemi érdeke ugyanis, hogy az irodában egy konkrétan meghatározott aktát (aktákat) kereső hatóság ne kényszerüljön átkutatni a teljes ügyvédi irodát, ezért a lefoglalás céljával iratanyag és adathordozó összekészítésében az ügyvédi együttműködés nem kifogásolható.

Az ügyvéd kötelessége nem csak az, hogy a rábízott titkot saját személyében megőrizze, hanem az is, hogy a feladatai ellátása során igénybe vett segítőivel is betartassa a tudomásukra jutott ügyvédi titkot.

Az ügyvédi titokvédelmi kötelezettség időbeli hatálya

Az ügyvédi titoktartási kötelezettség kezdete az az időpont, amikor az ügyvéddel a titokjogosult a megbízás szándékával felvette a kapcsolatot és az ügyére vonatkozó információk közlése mellett tőle jogi segítséget kért. Az ügyvédet terhelő kötelezettség szempontjából közömbös, hogy e megbeszélésen létrejött-e a megbízás vagy sem. Bátran mondhatjuk azt, hogy a leendő ügyfél adatai és titkai a bemutatkozásától kezdve titokvédelem alatt állnak.

A védői titok abszolút jellege folytán kiemelt jelentősége van annak, hogy ügyvéd-ügyfél kapcsolatában mikortól minősül az „egyszerű" ügyvédi titok védői titokká. Amennyiben a védő fogalmából indulunk ki, arra a következtetésre kellene jutnunk, hogy a védői tevékenység kezdete a terheltté nyilvánításhoz fűződik, hiszen a hatóság ez időponttól kezdve fogad be védői meghatalmazást és biztosítja a büntetőeljárási törvény keretei között a

védői jogok gyakorlását. Ez tehát azt jelentené, hogy kizárólag a gyanúsítotti közlést követő ügyfél-ügyvédi ismeretcsere esik a védői titok fogalma alá. Ez az álláspont azonban véleményem szerint téves.

E körben egyrészt hivatkozom arra, hogy az érintett személy a gyanúsítotti idézéstől kezdve mindenképpen terheltnek tekintendő és eszerint gyakorolhatja az őt megillető terhelti jogokat és ennek egyik hangsúlyos eleme, hogy védelmére meghatalmazást adhat. (Ennek következménye a gyakorlatban, hogy az idézésre megjelent gyanúsítottal együtt megjelenik a meghatalmazott védő is.) A gyakorlat ennek megfelelően az, hogy a potenciális terhelt a gyanúsítotti idézés birtokában (vagy gyakran már az előtt) megbízást ad arra, hogy gyanúsítottá nyilvánítása esetén a felkeresett ügyvéd védelmét lássa el, és már ezen beszélgetés alkalmával értelemszerűen olyan tényeket közöl, olyan kérdésekre vár választ a megbízott ügyvédtől, melynek tartalma a védői titok fogalma alá kell hogy essen. Éppen ezért elképzelhetetlennek tartom, hogy egy ügyvédet a büntetőeljárásban tanúként hallgassanak ki olyan tényekre nézve, melyet vele egy terhelt közölt, arra hivatkozással, hogy a közlés ideje korábbi, mint a gyanúsítottá nyilvánítás.

Az ügyvéd titoktartási kötelezettsége – törvényi feloldás, vagy a titokjogosult felmentése hiányában – vég nélküli, amely az ügyvédet nemcsak a megbízás megszűnését követő időben, hanem a saját ügyvédi minősége megszűnését követő időben is köti. Törölt ügyvéd titoksértése azonban ügyvédi fegyelmi vétséget értelemszerűen nem valósíthat meg, és a titoksértő magánszemélyekkel szemben a kamaráknak fegyelmi jogköre sincs. A volt ügyvédet azonban a titoktartási kötelezettség magánszemélyként is terheli, mivel e minőségben is változatlanul fennáll a polgári jogi és büntetőjogi felelőssége (Btk. 223. §).

Az ügyvéd titoktartási kötelezettsége nem szűnik meg a megbízó jogalanyiságának megszűnésével sem, hiszen az Üt. 8. § (3) bekezdése értelmében az ügyvédi titokkal való rendelkezés joga (felmentés) nemcsak a megbízót, hanem a jogutódját és törvényes képviselőjét is megilleti.

A felmentésre jogosultak ismeretlen helyen tartózkodása, fellelhetetlensége hasonlóképpen nem szünteti meg az ügyvédi titokvédelmi kötelezettséget, csupán azt eredményezi, hogy a titokról rendelkezni jogosult személy felmentése nem szerezhető be, emiatt az ügyvéd a titkot továbbra is megóvni köteles.

A mások által már feltárt (nyílt) titok minősége sem jogosítja fel az ügyvédet a titoksértésre, hiszen e kötelessége független a titok mások általi megismerésétől.

A titok jogosultja

A titokgazdák személyének pontos meghatározása amiatt lényeges, mert egyrészt az ügyvédeknek ismerniük kell mindazon a személyeket, akikre az ügyvédi titokvédelem kiterjed, másrészt e tudás birtokában tudjuk megállapítani a titokról rendelkezni jogosultak körét (felmentés).

E személyi kört az Üt. 112. § (1) bekezdés a) pontjának felhatalmazása alapján megalkotott 8/1999. (III. 22.) Ügyvédi Etikai Szabályzat 4/6. pontja határozza meg. Eszerint a jogosulti körbe a következők tartoznak:

- a megbízó (Noha a törvény és a szabályzat kizárólag a megbízót említi, nyilvánvaló, hogy e körbe – természetesen nem a kirendelő hatóság, hanem – az a személy értendő, akinek a „javára" a hatósági kirendelés szól. A titoktartás szempontjából tehát „megbízónak" kell tekinteni azt az ügyfelet, akinek érdekében, képviseletében büntető vagy pártfogó kirendelés alapján jár el az ügyvéd.);
- aki a megbízás szándékával, vagy jogi tanácsadás keretében a titkot képező tényt, vagy adatot az ügyvéd tudomására hozta – a megbízás létrejöttétől függetlenül;
- harmadik személy javára szóló megbízás esetén a megbízó az általa közölt tény tekintetében, egyebekben a képviselt fél a titokgazda;
- a megbízó örököse, jogutódja, illetve bíróság által kijelölt felszámoló (Örököse minden természetes személynek van (Ptk. 7:66. §, 7:74. §) még akkor is, ha annak személye nem állapítható meg. Ebben az esetében a titoktartási kötelezettség nem enyészik el, csupán a felmentés lehetősége szűnik meg.)

Az ügyvédi titokról rendelkezni jogosultakról szólván néhány kérdéssel részletesebben foglalkozom:

a) Ha több jogosult (pl. pertársaság) van, a felmentést mindenkinek meg kell adnia. Több örökös esetében azonban bármely örökös jogosult az ügyvéd által készített végrendelet, öröklési szerződés, halál esetére szóló ajándékozás tárgyában a titok megismerésére.

b) Okiratszerkesztésnél való ügyvédi közreműködésnél tisztázásra szorul, hogy az a – önálló jogi képviselő nélkül eljáró – szerződő fél, aki külön megbízást nem adott az okiratszerkesztő ügyvédnek, a titok jogosultjának tekintendő-e. Abból kell kiindulni, hogy az okiratszerkesztő ügyvédnek ilyen esetben a szerződő felek jogos érdekeit együttesen kell képviselnie, azaz a szükséges körben minden fél részére jogi tanácsot kell adnia és el kell végeznie a kioktatást. Így a titokvédelem szempontjából közömbös, hogy a megbízási szerződést melyik fél adta, a titoktartási kötelezettség mindenki vonatkozásában terheli az ügyvédet. Természetesen azokban az esetekben,

amikor valamelyik szerződő félnek az okiratszerkesztő ügyvéden kívüli önálló jogi képviselője volt, minden ügyvéd a saját ügyfele vonatkozásában tartozik titoktartási kötelezettséggel.

c) A gyakorlatban sok félreértésre és ebből következő jogsértésre kerül sor abban az esetben, ha a megbízó jogi személy. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ilyenkor magát a jogi személyt kell a titok gazdájának tekinteni, ennek megfelelően a felmentés megadására is a jogi személy jogosult, amelynek képviseletében nem a megbízás adásakori természetes személy nyilatkozhat, hanem az, aki a megbízás szükségességének felmerültekor e körben jogszerűen képviseli például a gazdasági tevékenységet folytató társaságot. Nincs jelentősége tehát annak, hogy a megbízás adásakor ki járt el a jogi személy nevében, ki írta alá a megbízási szerződést. Az ő személy szerinti hozzájárulására nem szükséges a titok feltárásához, sőt adott esetben erre tiltakozása ellenére is sor kerülhet, ebből következően, a titoktartás alól érvényes felmentést kapó ügyvéd akkor is köteles ez esetben tanúvallomást tenni, ha ez nagyban sértheti a megbízást korábban aláíró személy érdekét. Ez az eset leggyakrabban akkor fordulhat elő, ha az ügyvéd megbízójának tekintendő gazdasági társaság felszámolására kerül sor, és a felszámoló – a társaság képviseletében – a titoktartás alól a felmentést megadja és ennek birtokában az ügyvéd tanúvallomása adott esetben a gazdasági társaság nevében korábban eljáró természetes személy érdekeit sértheti.

Titoktartás alóli felmentés

A felmentés a titokgazdának az ügyvédre bízott titkával való önrendelkezési joga, amelyet a jogszabály két irányból korlátoz.

Jogszabályban meghatározott esetekben ugyanis nem érvényesülhet az ügyvédi titoktartási kötelezettség (ez az ún. „jogszabályi eltérés"), azaz a titok feltárásához nem szükséges a titokgazda felmentése, hozzájárulása. Más esetben – ez a védői titok – az ügyvéd abban az esetben sem tárhatja fel a rábízott titkot tanúvallomás keretében, ha a titokgazda felmentése a birtokában van, és vallomása egyenesen az ügyfél érdekét szolgálná.

A védői titok ugyanakkor minden más esetben – osztván az „egyszerű" ügyvédi titok sorsát – az ügyfél felmentése esetén feltárható. (Például az ügyvéd büntetőeljáráson kívül tanúként tesz vallomást vagy a sajtónak nyilatkozik.)

- A tanúkihallgatásra adott titok alóli felmentés nem lehet részleges, azaz a titokgazdát nem illeti meg az a jog, hogy csupán a számára kedvező kérdésekre vonatkozóan adja meg a felmentését. Eljárási szabályaink

szerint a bíróság, illetve más hatóság már a kihallgatás kezdetén köteles tisztázni azt, hogy a tanúvallomás megtételének van-e akadálya, és ha ilyen nem merül fel, a tanú a hozzá intézett kérdésekre az igazmondási kötelezettség megtartásával válaszolni köteles, illetve teljes terjedelmében előadhatja nyilatkozatát. Amikor a bíróság (hatóság) a tanút megnyilatkoztatja, a mentességre vonatkozó kérdését a tanúvallomás egészére vonatkoztatva teszi fel és a titokgazdának a felmentés tekintetében ennek figyelembevételével kell dönteni.

- Az ügyvédnek adott felmentés nincs írásbeliséghez kötve, azonban a későbbi viták elkerülése érdekében ajánlott az írásbeli alakszerűség.
- Amennyiben a bíróság vagy más hatóság tájékoztatja az ügyvédet a felmentés megtörténtéről, ezt a közokiratba (jegyzőkönyv, idéző végzés) került nyilatkozatot az ügyvédnek el kell fogadnia és nem kell személyesen is meggyőződnie a felmentés megadásának megtörténtéről.

A titoktartási kötelezettség személyi köre

A titoktartási kötelezettség elsődleges alanya a megbízott ügyvéd, többszemélyes ügyvédi iroda esetén az iroda valamennyi tagja, függetlenül attól, hogy a megbízást ténylegesen vállaló és ellátó ügyvéden kívül milyen körben és módon juthat a többi ügyvéd ismeret vagy adat birtokába.

Az Üt. [23. § (3)-(4) bekezdés] lehetőséget biztosít arra, hogy az ügy ellátásában több ügyvéd működjön közre, illetve helyettes ügyvéd, alkalmazott ügyvéd, ügyvédjelölt, irodai adminisztrátor is a titok birtokába juthat. E segítőkre a titoktartási kötelezettséget maga az Üt. [8. § (4) bekezdése] terjeszti ki. Külön kell szólni e körben arról, hogy mivel a felmentés személyre szóló, előfordulhat, hogy a titokjogosult csak a titoktartásra kötelezettek egyikének ad felmentést, mely felmentés nem terjed ki a többi titoktartásra kötelezettre. Az ügy ellátása során ugyanis minden titoktartásra kötelezett egymástól független önálló kötelezettje a titokvédelemnek, ezért tanúkihallgatásokra - amennyiben az egyébként lehetséges - csak akkor kerülhet sor, ha a titokgazda az érintettnek személy szerint a felmentést megadta.

Kivételek a titoktartási kötelezettség alól

Az Üt. 112. § a) pontja alapján megalkotott 8/1999. (III. 22.) Ügyvédi Etikai Szabályzat 4/9. pontja sorolja fel azokat az eseteket, amikor az ügyvédet nem köti a titoktartási kötelezettség.

- Ilyen kivétel a már említett kamarai ellenőrzési, fegyelmi és vizsgálati ügy, amelyben az ügyvédet sem a kamarai szervek, sem a bíróság felé nem terheli titoktartási kötelezettség.
  Kiemelendő, hogy a panaszügyekben az előzetes vizsgálatot megtagadó és megszüntető elnöki határozatok esetén az igazságügyért felelős minisztert az Üt. XVII. fejezete feljogosítja a határozatok törvényességi szempontból történő vizsgálatára, miután esetükben kizárt a bírói út. Ezekben az ügyekben a kamara a minisztérium megkeresése esetén az ügyvédi titokra tekintet nélkül köteles a panaszügy, illetve a vizsgálati eljárás iratanyagát felterjeszteni. A bíróság, valamint a hatóság a birtokába jutott ügyvédi titkot immár hivatali titokként köteles megőrizni.
- Az ÜESZ 4/9/b pontja értelmében, ha az ügyvéd ellen a titokról rendelkezni jogosult személy, hatóság vagy bíróság előtt eljárást kezdeményez, azt úgy kell tekinteni, hogy hozzájárulását adja ahhoz, hogy az egyébként titoktartásra kötelezett a védekezéséhez szükséges mértékben a titoktartási kötelezettség alól mentesüljön.
- A védekezéshez való alapjogot érintő kérdés az, hogy ha egy ügyvéd ellen az ügyvédi tevékenységhez kapcsolódóan - nem az ügyfél általi kezdeményezés okán a fenti kivételi körbe eső okból - büntetőeljárás indul, a védekezési jog és az ügyfélnek a titok megtartásához való joga összeütközése esetén melyik jog az erősebb. Meggyőződésem szerint az Alaptörvényből levezethető a védekezési jog primátusa. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése értelmében „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat a törvény által felállított független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson észszerű határidőn belül bírálja el".
  Az ügyvéd ellen indult büntetőeljárás pedig kizárólag akkor lehet tisztességes, ha az ügyvédnek - mint bármely más állampolgárnak - jogában áll a büntetőeljárási törvényben felsorolt jogokat maradéktalanul gyakorolni. Ennek pedig alapvetése a vallomástétel, melynek keretében az ügyvéd - értelemszerűen kizárólag a védekezéshez szükséges körben - felmentés nélkül is feltárhat titoktartás alá eső adatokat.
  Ez az okfejtés szinkronban áll a Btk. 223. §-ában megfogalmazottakkal is, melynek értelmében a foglalkozás során tudomására jutott tények felfedése csak akkor valósít meg bűncselekményt, ha arra nem volt „alapos ok", márpedig nyilvánvaló, hogy egy bűncselekmény gyanújával szembeni védekezés alapos oknak tekintendő.
- Amennyiben az ügyvéd több ügyfél képviseletét vagy védelmét látja el, akkor az általa képviseltek irányában titoktartási kötelezettség nem terheli abban a körben, ahol a képviseltek tényelőadása az ügy érdemében

egyező. Erre a tényre a képviselteket már a megbízás elvállalásakor figyelmeztetni kell, ha a megbízást nem együttesen adják.

- Az ÜESZ 4/9/d pontja úgy rendelkezik, hogy ha a megbízás adásakor a megbízó a személyazonosságát illetően az ügyvédet megtévesztette, a titokról rendelkezni nem jogosult. A más nevében szerződő fél ugyanis nem kötött érvényes megbízási szerződést az ügyvéddel, sem a másik szerződő féllel, és az ügyvédre bízott „titka" értelemszerűen nem a sajátja.

Ebben az esetben az okiraton feltüntetett név valódi „gazdája" sem minősül a titok jogosultjának, lévén, hogy valójában nem vett részt a jogügyletben, az ügyvéd részére személyében megbízást nem adott.

A bírói gyakorlat által felvetett, vitatott értelmezési kérdések

Az ügyvédititok-védelmet korlátozó, szaporodó jogalkotói törekvésekkel párhuzamosan a bírói gyakorlat egyes döntései is szűkítették az ügyvéd tanúvallomás alóli mentességi jogát. Az FBK 1994/40. sz. eseti döntés kimondta, hogy a fiktív adásvételi szerződés megkötésénél közreműködő ügyvéd a titoktartási kötelezettségére hivatkozással a tanúvallomást nem tagadhatja meg. A határozat ezt az álláspontot azzal indokolja, hogy miután jogszabály tiltja a tiltott jogügyletben való ügyvédi közreműködést, ezért arra a titokvédelmi előírások sem vonatkozhatnak.

Ezt a gondolatsort végletesen tovább tágította az ÍH 2010.104. sz. eseti döntés, amely szerint nem tagadhatja meg a tanúvallomás tételét az az ügyvéd sem, aki úgy működik közre a hamis okirat szerkesztésében, hogy az okirat hamis voltáról nem volt tudomása.

Nyilvánvaló, hogy főleg ez utóbbi döntés az ügyvédi karban széles hullámokat vetett, hiszen nem kevesebbet mondott ki, mint azt, hogy a legjóhiszeműbb és legkörültekintőbb ügyvédi eljárás esetén is előfordulhat, hogy a bíróság – felmentés nélkül is – tanúvallomásra kötelezheti az ügyvédet büntetőeljárásban, ha a bíróság saját meggyőződése szerint az eljárás tárgya „hamis okirat szerkesztése". Ez a döntés nyilvánvalóan téves volt, mint ahogy arra rámutatnak azok a felvetések is, melyek bírósági körökből érkeztek. A Debreceni Ítélőtábla Büntető Kollégiumának vezetője, dr. Ficsor Gabriella pl. a következő véleményt rögzítette:

„Az Üt. 3. § (3) bekezdésében írt tilalmak megszegését megállapító jogerős bírósági határozat hiányában a bíróság a büntetőeljárásban nem minősítheti ilyenként az ügyvéd közreműködését és ennek alapján nem állapíthatja meg, hogy – felmentés nélkül – köteles tanúvallomást tenni. Bűncselekményről akkor beszélhetünk – nem az absztrakt fogalmat értelmezve –, ha konkrét személy büntetőtörvénybe ütköző cselekményét jogerősen megállapította a büntetőbíróság. Ezt követően merülhetne fel annak a megállapításnak az értelmezése, hogy az ügyvédet bűncselekménnyel összefüggésben titoktartási kötelezettség nem terheli. Ha már megállapították az ügyfele büntetőjogi felelősségét, akkor az a gyakorlati kérdés merül fel, hogy mi szükség lenne a tanúvallomására."

E felvetésben foglaltakat teljes egészében magáévá tette a 2014. március 26–28. között megtartott büntetőkollégium-vezetői értekezlet, mely e témában a következő álláspontot foglalta el:

„Ha van olyan jogerős bírósági ítélet, amely megállapítja az ügyvéd tilalomszegő magatartását, akkor a titoktartási kötelezettség alóli felmentésre nem kell hogy sor kerüljön, ha nincs ilyen, akkor kell a felmentés, mert az ügyvédet tanúként kihallgató bíróság nem foglalhat állást abban a kérdésben, hogy az ügyvéd jogszerűtlenül járt-e el."

Az ügyvédi kar, de elsősorban a részükre megbízást adók most már okkal várják, hogy az ítélkezési gyakorlat – követvén a kollégiumvezetői értekezlet iránymutatását – túllép a két korábbi, téves felfogást tükröző eseti döntés szemléletén. A probléma súlyát ugyanis jelentősen emeli az a tény, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 277. §-a immár sui generis bűncselekményként pönalizálja a bíróság előtti eljárásban a tanúvallomás jogosulatlan megtagadását.

Az ügyfelek ügyvédhez való fordulása jogának biztosítása okán kiemelten fontos ügyvédi titok néhány elemének áttekintése jól példázza, hogy a jogalkotás és a joggyakorlat folyamatosan vet fel újabb és újabb megvitatandó kérdéseket, melyek megnyugtató megoldása a jogállam szempontjából is kívánatos.